

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cornelii Iansenii Episcopi Iprensis Avgvstinvs

In Qvo Genuina sententia S. Avgvstini de humanæ naturæ stantis, lapsæ,
puræ statu & viribus eruitur & explicatur

Jansenius, Cornelius

Lovanii, 1640

19. Causae deducuntur latius, cur creatura rationalis condi non posset sine bona voluntate & sapientia, vel certe sine diligendi Dei & sapienter vivendi potestate.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13673

conjunctos Deo & consequenter filios Dei. Qui sensus Augustini ut adhuc elucescat luculentius, & ut loquantur, à priori,

Quintò, non raro docet aduersus eosdem aduersarios, solum peccatum esse, quod à Deo creaturam rationalem separet. Hoc est, impossibile esse, ut creatura rationalis non sit amica creatori & consequenter diligens ac dilecta Dei & assumpta in numerum filiorum eius, hoc ipso quo peccato tanquam muro inter Deum & hominem intercludente caret.

Cap. 25.

Hinc in libro de Spiritu & littera: *Vi hominum Dei quod diligunt, Deus sit ipse quem diligunt, inter quem & homines nisi peccata non separant.* Et in libro secundo de peccatorum meritis & remissione, ubi Pelagiani dixerant, non baptizari parvulos ut à peccato liberarentur, qui sine peccato in innocenti naturæ puritate nati essent, sed ut spirituali procreationem non habentes crearentur in Christo, & ipsius regni colorum participes fierent eo modo filij & heredes Dei, coheredes autem Christi, hoc est, ut Scholasticorum loquamur phrasi, ut supernaturaliter ad statum filiorum Dei eleuarentur; aliquoties Augustinus eandem illam repetit sententiam, ut concludat, eos jam esse filios & heredes Dei, si, quemadmodum Pelagiani sentiebant à peccato essent immunes. *Solutio*, inquit, *reatu cui originaliter erat obnoxius, persistet in illo lumine veritatis, quod incommutabiliter manens, ut æternum iustificatos presentia creatoris illuminat.* Peccata enim sola separant inter homines & Deum.

Lib. 2. c. 18.

Ex quo necessarium est sequi, ut si peccati remissione non indigeant, necessariò eos velut iustificatos & filios Dei presentia creatoris illuminet. Et iterum aduersus eandem Pelagianam opinionem: *Potriò si à salute ac vita æterna hominem nisi peccata non separant, per hec Sacramenta non nisi peccati reatus in parvulis soluitur.* Quasi dicat, alioquin nullo modo necesse esset parvulos propter acquirendam æternam salutem baptizari; hoc ipso enim salvi deberent esse cum Deo, quo eos vos Pelagiani sine peccato in puritate naturæ nasci constituitis. Nam ut etiam contra Manichæos omnis elevationis supernaturalis prorsus ignates dicit, *Inter creaturam rationalem & Deum, non separant nisi voluntas prava.* Ut necesse sit eam esse cum Deo, hoc est, voluntate & amore conjunctam Deo per hoc ipsum quod pravâ voluntate intercurrente caret.

Cap. 24.

Ex quibus tam crebris tamque concinens

Lib. de file
cont. Mani.
c. 44.

tibus undique sibi locis perspicuè patere mihi videtur, hoc omninò sentire, totâque suæ disputationis mole agere contra Pelagianos Augustinum, ut convincat statum illum naturalis innocentie, seu ut loquantur, puræ naturæ, in quo nasci volebant homines, & per baptismum ad supernaturalem statum adoptionis filiorum Dei elevari, esse impossibilem, unoque verbo talem, ex quo sequatur baptismum esse superfluum, frustra que parvulos fieri Christianos; & hoc ipsos sentire, nec ausos dicere Pelagianos; eo quod hoc ipso quo sunt innocentes, sint etiam filij & heredes Dei, à cuius hereditate creatura rationalis non potest nisi intercurrente iniquitate separari: vel certè, si effectum illum adoptionis & supernaturalis sanctificationis in parvulis baptismus operatur, ut hæresis illa predicabat, injustum esse vel infirmum Deo, sub cuius gubernatione creatura rationalis sine ullo suo vel suorum peccato, adoptione & populi sui societate privatur. Quam genivnam esse sententiam ejus longè uberius paulò post, cum de vita æterna locuturi sumus, Deo juvante demonstrabimus.

Hunc igitur gratiæ divine cum creatura rationali innocente nexum individuum indicare fortassis voluit Augustinus quando Iuliano dicente *bonam hominum naturam*, scilicet naturaliter (sicut ipse de naturæ bonitate loqui solet) *qua talis gratiæ opulationem meretur.* Respondet Augustinus: *Quod gratanter audirem, si hoc propitius, quia rationalis natura est, diceret.* Hoc est, meritum gratiæ improprie dictum quod ratione naturæ consideratum, libenter admitterem, non tamen meritum alicujus voluntatis aut operis boni, quo omnis gratia funditur interimitur. Nam explicans verba sua, *Neque enim, inquit, gratia Dei per IESVM Christum Dominum nostrum lapidibus aut lignis pecoribusque restatur, sed quia imago Dei est, meretur hanc gratiam: non tamen ut eius bona voluntas possit precedere præter gratiam, ne vel ipsam prior det, ut retribuatur illi, ac sic gratia tam non sit gratia; sed locus iste in alium fortè sensum trahi potest. Nunc causas paulisper exploremus, propter quas gratia dilectionis Dei, qua etiam adoptatur creatura rationalis in filium Dei, innocenti naturæ tam arctè juncta sit. Quamvis enim hic illic sparsim indicatae sint, non inutile fuerit eas, & simul paulò explicatius oculis subijcere.*

CAPVT XIX.

Causæ deducuntur latius, cur creatura rationalis condi non posset sine bona voluntate & sapientia, vel certè sine diligendi Dei & sapienter vivendi potestate.

QUOD ut Deo, tenuitatem nostram adjuvante, præstemus, tria hic supponenda sunt. Primum non esse aliam sanctificationis aut adoptionis gratiam Augustino, quam charitatem sive tactum amorem Dei, quod suo loco decla-

randum est, tanquam in ejus doctrina indubitatum: Secundum amorem Dei nullam agnoscere in scriptis ejus, nisi quem Spiritus sanctus per gratiam suam diffundit in cordibus nostris; Adde tertium, nullam omninò esse bonam voluntatem, hoc est, volitionem Augustino,

Augustino, quam eundem illum amorem Dei. Omnis reliqua voluntas est ei prava cupiditas quia dilectio creaturae, haerens in creatura, quae creaturae rationali divina aeternaque lege prohibetur. Duo postrema suis locis explicata & probata sunt.

Prima itaque & vera ratio videtur esse, quae ex omnibus praecedentibus colligitur, & aliquoties etiam facta est, quia cum creatura rationalis necessario ad aliquid sua voluntate moveatur, & ille motus voluntatis vel bonus vel malus sit: cum non possit voluntas ita in medio consistere, ut neque sit bona neque mala. Si enim movetur, ergo vel sursum vel deorsum, id est ad Deum vel ad creaturam. Si ad Deum, erit motus voluntatis bonus, & vera charitas Dei: si ad creaturam erit voluntas mala. Imo si vel moveatur non ad Deum, iam est voluntas mala, quia non diligere Deum creaturae rationali intrinsecè malum est.

Quamquam ex hoc ipso quod non diligit Deum, necesse sit, aliud à Deo diligi, & quid hoc nisi creatura? Et hoc ipsum erit ei voluntas mala, quae cupiditas Augustino dicitur. Breviter haec omnia expressit quando dicit: *Quamquam voluntas nram si potest in medio consistere ut nec bona nec mala sit, aut enim iustum diligimus, id est Deum ut ante diximus, & bona est. & si magis diligimus, magis bona, si minus, minus bona est: aut si omnino non diligimus, non bona est. Quis vero dubitet dicere voluntatem nullo modo iustitiam diligentem, non modo esse malam, sed etiam pessimam voluntatem?* Vides hoc argumentum ex contradictorijs esse contextum. Si voluntas diligit iustitiam bona est, si non diligit mala, imo pessima. Cum ergo non possit Deus creaturam rationalem cum mala pessimaque voluntate condere necesse est ut eam cum bona voluntate, hoc est casto sui amore producat. Quod Augustini verbis consequenter ita possumus colligere: *Si ergo voluntas aut bona est aut mala, & utique malam non habemus ex Deo, restat ut bonam voluntatem habeamus ex Deo, quando omnique creaturae rationales insinimur.* Quod eodem ratiocinandi securitate colligit in libris de Civitate Dei ubi disputat, utrum sibi bonam voluntatem, id est voluntatis motum fecerint ipsi Angeli re-

center conditi an Deus. Si, inquit, boni Angeli fuerint prius sine bona voluntate, eamque in seipsis non operante fecerunt, ergo meliores à seipsis quam ab illo facti sunt? Absit. Quid enim erant sine bona voluntate nisi mali? Ecce si Angeli sine bona voluntate à Deo facti sunt, iam mali à Deo facti sunt, hoc ipso quo sine bona voluntate facti sunt. Unde hoc, nisi ex illo capite quod supra tetigit Augustinus, quia voluntas nullo modo diligens Deum, non modo mala sed etiam pessima voluntas est. Nam bonam voluntatem non aliud ibi esse quam veram charitatem Dei, ibidem non tacet Augustinus, dum saepius bonam voluntatem explicat per amorem, amorem Dei, amorem castum, amorem divini gratiam, & huiusmodi. Sicut ergo fieri non potest, quin linea hoc ipso quo non

est recta curva sit, & homo, hoc ipso quo non vigilat dormiat, ita fieri nequit, quin voluntas hoc ipso quo non est recta perversa sit, & hoc ipso quo non est bona sit mala. Nam rectam esse creaturam rationalem, quemadmodum non est aliud quam esse voluntatis bonae, sine qua rectitudo esse non potest, ita quoque non est aliud quam esse sine culpa naturam vitiantem; non enim aliter quam per culpam & vitium velut privationem suam bona voluntas ista & rectitudo deficere potest. Malum enim etiam in moribus est privatio boni. Quae breviter insinuavit Augustinus cum dixit: *Fecit Deus sicut scriptum est, Lib. 14. de Civitate. c. 11. Non enim rectus esset bonam non habens voluntatem. Quod alibi per absentiam culpae explicat: Creatus est primus homo in natura sine culpa, in natura sine vitio, creatus est rectus.*

Neque verò fingi hic potest aliqua rectitudo voluntatis, alia quam sit voluntas bona, quasi recta possit esse creatura rationalis sine illa divini amoris gratia, quam solum bonam voluntatem Augustinus agnoscit. Nam idem ipse saepe constanterque docet, creaturam rationalem si Deus statim ab ipso initio creationis non coercuisset motum ejus, ut voluntatem ejus sua ad seipsum gratia revocasset informem, tenebrosam, deluxuram fuisse suis cupiditatibus. In quo totum creaturae rationalis malum situm est, aeterna & indispensable lege prohibitum. Audite quanta diligentia freni istius aurei, hoc est divinae gratiae seu amoris necessitatem inculcet Augustinus, ne creatura rationalis, non solum lapsa, sed etiam ex recentissimis figuli sui manibus exiens, mox deorsum pondere cupiditatis illicitae prolabatur, & tenebrosa, & inquiet, vagabundis per creaturas deliquis fluitet.

Nam statim initio libri decimi-tertij Confessionum dicit Deo. *Spiritualia quae creata fuerant itura fuisse in immoderationem & in longinquam dissimilitudinem tuam & pensura fuisse informia, nisi per idem verbum revocarentur ad unitatem tuam & formarentur.* Ex mox iterum: *Quid te promeruit inchoatio creaturae spiritualis ut saltem tenebrosa flueret. Similis abyssi tui dissimilis, nisi per idem verbum converteretur ad eum, à quo facta est, atque ab eo illuminata lux fieret? Et haud multis interpositis; Multa diximus de abyssi tenebrosa, secundum spirituum informitatis vagabunda deliquia, nisi converteretur ad eum à quo erat qualiscunque vita, & illuminatione fieret speciosa vita, & esset calum cali &c.* Et adhuc apertius; *De-*

fluxit angelus, defluxit anima hominis, & indicaverunt abyssum universa spirituales creaturae in profundo tenebroso nisi dixisses ab initio, fuit lux, & facta est lux, & inhaereret tibi omnis obediens intelligentia caelestis civitatis. Et quid fuisset creatura spiritualis nisi sic illuminata divinitus inhaerisset creatori suo? Alioquin & ipsum calum cali, id est Angeli sancti tenebrosa abyssus esset in se, nunc autem lux in Domino. Et rursus explicatius, ut metaphorarum nonnulla obscuritas miras adhaerentis phrasibus ejus patefceret: *beata*

Cap. 10.

Lib. 14. de Civitate. c. 11.

Serm. 11. de verb. Ap. cap. 20.

Lib. 3. conf. cap. 2.

Cap. 4.

Cap. 8.

Cap. 10.

Lib. 14. de Civitate. c. 11.

Lib. 3. conf. cap. 2.

creatura qua non novit aliud quam scilicet igne
divini amoris attolli sursum, cum esset ipsa
aliud, nisi dono tuo quod superferitur super eam mu-
tabile, mox ut facta est, extolleretur nullo intervallo
temporis in ea vocatione qua dixisti Fiat lux & facta
est lux. In nobis enim distinguitur tempore, quo tene-
bra & lux efficiuntur. In illa vero dictum est quia esset
nisi illuminaretur, & ita dictum est quasi prius fuerit
fluxa & tenebrosa ut apparetur causa qua factum est,
ut aliter esset, id est ut illi lumen indeiciens conversa
lux esset qui potest intelligi, & quia non potest a te
petri. Ecce quomodo differt quam dilucide,
quam sollicitè exponit & commendat nobis,
creaturam spiritalem nisi in ipso creatoris ar-
ticolofuisset à Deo illuminata & dono Spiri-
tus sancti sublata in Deum, informem, tene-
brosam, similem abyssu, Deo dissimilem fu-
turam fuisse. Non enim ut in nobis qui
re ipsa Deo dissimiles & peccatis tenebrosi sumus,
tenebra in Angelis illuminationem
præcessere, sed natura tantum; quia re ipsa
fuisse in illis dissimilitudo Dei ac tenebra, &
instar abyssi deorsum cupiditatis fluxissent,
nisi fuissent mox Deo illuminati ante lux in Do-
mino. Quod & omni ambiguitatis incerto
carentibus verbis, dicit in alio confessionum
lib. 12. con-
fess. cap. 15. suarum loco *Idonea est, creata sapientia seu
angelica creatura, faciem tuam semper videre, nec
usquam desectur ab ea, quo se in nulla mutatione
variatur: nisi et tamen ipsa mutabilis, unde tene-
bresceret & frigidesceret, nisi amore grandi tibi coha-
rens inquam semper meridies lucret & ferveret ex-
te. Et in libris de Genesi ad litteram de crea-
tione lucis seu angelicæ naturæ loquens: In-
tellectualem vitam nisi ad creatorem illuminanda con-
verteretur, fluitaret informiter. Cum autem conversa
& illuminata est, factum est quod in verbo Dei di-
ctum est fiat lux. Omnia profus vana atque fal-
sa sunt, si creatura spiritualis naturaliter adhæ-
rere Deo sine spiritali illuminatione, sine do-
ni celestis infusione, sine illo amore grandi
divinæ charitatis qua Angeli sancti lucere &
fervere noscuntur. Et tamen Augustinus le-
curissimè crebersimèque dicit, nisi ista luce
mox à creatione claresceret, & amore fer-
veret, fluxam, tenebrosam ac dissimilem fu-
turam Deo, tenebrosa abyssu similem. Ne
quis verò, cui lectio sancti Augustini minus
usitata est, forte fluctuet, quid sit illa infor-
mitas, illa tenebrositas, illa immoderatio,
illa longinqua dissimilitudo Dei, in quibus
creatura rationalis fluitaret, nisi continuo
fieret lux in Domino & amore grandi con-
verteretur ad Deum; quanquam ipsa veritas
in verbis fulgeat, operæ tamen pretium est
paucis ostendere non aliud illis significari,
quam vitam creaturæ spiritualis averfam à
Deo, cupiditatis terrenis instar abyssi flui-
tantem, tenebris porcorum cœcam. Nam in
eodem ipso loco unde cuncta penè testimo-
nia petivimus & ubi dixerat creaturam spiri-
talem fluitare tenebrosam, abyssu similem, Deo dissi-
mitem, nisi convertatur &c. causam reddit: Si-
cut enim corpori non hoc est esse quod pulchrum esse
alioquin deforme esse non posset, ita etiam creato spi-*

Lib. 12. con-
fess. cap. 15.

Lib. 1. de Ge-
nesi. ad litt.
cap. 9.

Lib. 13. con-
fess. cap. 2.

ritu non id est vivere, quod sapienter vivere, alioquin
incommutabiliter saperet. Bonam autem illi est haret
tibi semper, ne quod adeptus est conversione, aver-
sione lumen amittas, & relabatur in vitam tenebro-
se abyssu similem. Et mox addit ut plenius
intelligeretur sensus ejus: Et nos qui secundum
animam creatura spiritualis sumus aversi à te nostro
lumen, in ea vita, scilicet tenebrosa fluitante &c.
Frustris, aliquando tenebra, id est peccatores, &
in reliquis obscuritatis laboramus donec finis insti-
tuta tua &c. Et infra cupiditati deorsum flui-
tanti opponens charitatem sublevantem sur-
sum: Cui dicam, quomodo dicam de pondere capi-
ditatis in abruptam abyssum, & de sublevatione cha-
ritatis per Spiritum sanctum qui superferretur super
aquas illas abyssi fluitantis. Et exponens quid
sint illa cupiditas atque charitas, *Affectus, in-
quit, sunt, amores sunt, immunditia spiritus nostri
defluens inferius amore curarum, & sanctitas Spiri-
tus tui attollens nos superius amore securitatis. Hinc
statim addit & Angelum & animam hominis
defluxisse, & ita indicasse illo defluxu suo à Deo,
abyssum illam in profundo tenebroso, quæ in suos
torus erupisset nisi dixisset Deus ab initio fiat
lux & inhabisset Deo: quam informitatem prop-
terea dicit non placere imo etiam displicere Deo.*
Hinc alibi de illa eadem informitate creaturæ
spiritualis disputans, *Averse, inquit, à sapientia
incommutabili, stultè ac miserè vivit, quæ informita-
tis est. Formatur autem conversa, ad incommutabile
lumen sapientia ut sapienter ac beatè vivat. Ante
quam conversionis formam dicit eam informiter
fluitare. Hinc in libris de Civitate Dei tra-
ctans eundem illum Genesis locum, quo di-
citur facta lux, hoc est Angeli creati atque
sanctificati eos esse dicit Apostolica phrasi,
lucem in Domino, sed in seipsis tenebras quia priva-
tos participatione lucis aeternæ. Hanc privationem
malam esse, & per eam immundum fieri spiritum.
Et mox, *Sicut aer tenebrescit ista luce desertus, ita
tenebrescere animam sapientia luce privatam. Et
infra iterum societatem Angelorum tanquam
lucem illustratione veritatis intelligibiliter fulgere
tradit, contrarias verò luci tenebras esse averforam
à luce iustitia terribilissimas mentes. Ut nihil cer-
tius esse videatur quam quod per illam infor-
mitatem & immoderationem ac dissimilitu-
dinem Dei, ac denique per illas tenebras seu
abyssum tenebrosam vagis deliquis fluitan-
tem, Augustinus mentis rationalis stultitiam
à sapientia formante alienam, malitiam ejus
tenebrosam, cœcamque cupiditatem intelli-
gat, qua instar abyssi tenebrosæ fluitaret nisi
mox ut creatur, in Dei sapientiam velut for-
mam ejus, & in lucem ejus pondere amoris
revocetur.*
Quod sanè ex alio quoque capite perspi-
cuum est, nam sicut necesse est creaturam
rationalem juxta Augustinum esse voluntatis
malæ hoc ipso quo non est bonæ; & perversam
hoc ipso quo non est recta, ita quoque
necesse est esse insipientem ac stultam in mori-
bus suis hoc ipso quo non est sapiens. Stulti-
tiam autem gravissimum vitium esse nemo sa-
piens dubitat. Expressa est & ista, assevo-
santissimo*

Cap. 1.

Cap. 2.

Cap. 3.

Lib. 12.

Lib. 13.

Lib. 13.

Cap. 1.

Cap. 2.

Lib. 13.

Lib. 13.

Lib. 13.

Lib. 13.

Cap. 2.

Lib. de vita
beate in dis-
p. 12.

Lib. de
vita
cap. 12.

Lib. de
vita
cap. 12.

Lib. 11. de
Civ. cap. 15.

Lib. de vita
beate in dis-
p. 12.

Lib. de lib.
cap. 24.

Lib. de vit.
cap. 12.

rantissima doctrina sancti Augustini, statim ad initio conversionis tradita, & in limine mortis confirmata, nam ante baptismum in disputatione dici natalis sui cum Monica matre & sodalibus suis instituta, *Stultitia est, inquit, contraria sapientie & ita contraria, ut mors vite, ut beata vita misera, hoc est sine aliquo medio. Nam si omnis non beatus homo miser est, omnino homo non mortuus vivit, sic omnem non stultum necesse est esse sapientem. Vbi patet stultitiam nihil esse aliud quam privationem sapientie, sicut mortem vitae, & ideo sine medio respectu subiecti capax. Vnde statim adiecit: Quid est sapientiam non habere? Nonne hoc est habere stultitiam? Hoc inquit. Quid autem stultitia? Accipe. Credo vos concedere animum stultum esse vniuersum, omniaq; anime vitia quo stulticia nomine insidat. Et post baptismum statim a Presbytero: Nempe, inquit, dubium est omnes homines aut stultos aut sapientes esse, quis vero sapiens, quis stultus? Audi: Nunc autem sapientes voco non coruatos & ingeniosos homines, sed eos quibus inest quanta inesse homini potest ipsius hominis Deiq; firmissime percepta cognitio atque huius cognitionis vitia moroseq; congruentes. Ceteros autem cuiusq; modi artibus inuestig. affectu sunt, qualibet vitio probandi sive improbandi stultorum in numero deputaverim. Ex quo patet illum Augustino esse stultum cui deest Dei cognitio, & cognitionis vita moreq; congruentes, sive ut ipse postea dicit, qui caret sapientia: Talis enim est stultus, qui non habet lucem sapientie nec aliter quam stulte agere seu peccare potest. Divisionem illam in Retractationibus confirmavit. Nam cum sibi objecisset quod illa sua verba alijs repugnare viderentur, quibus in alio libro dixerat, Quasi vero natura humana praeferat stultitiam & sapientiam nullam median recipiat affectionem qua nec stultitia nec sapientia dici possit, respondet se illa dicendo paruos intuitum esse, quos, inquit, nec sapientes nec stultos possumus proprie dicere. Non autem, videlicet in libro de utilitate credendi, sapientes aut stultos esse omnes homines dixit, eos volens intelligi, qui iam ratione utuntur, qui discernantur a pecoribus, ut homines sunt. Ex quo liquet etiam hominem omnemque omnino creaturam rationalem cum primo conderetur, si capax erat sapientie, aut sapientem necessitatio aut stultum fuisse, nec ab ea divisione excipi posse nisi eos qui rationis & vltis libertatis incapaces fuerint. Necesse est igitur ut creatura rationalis capax sapientie etiam re ipsa sapiens condita fuerit, quia ut etiam re ipsa sapientiam non habere est haec beate in dis. bene stultitiam. Et: Stultitia est maximum vitium, omniaque animi vitia complectitur, neque Deum viuorum auctor esse potest. Nullum enim est, capax nisi a sapientia saltem inchoata sola peccata a stultitia proficiscuntur. Nam, inquit Augustinus, omne factum si recte factum non est, peccatum est. Nec velle factum esse nullo modo potest quod non a recta ratione proficiscitur. Porro recta ratio est ipsa virtus. Cuius autem hominum*

A virtus nisi sapientis animo praesto est. Solus igitur sapiens non peccat. Stultus ergo omnis peccat, nisi in his factis in quibus sapienti obtemperaverit. A recta enim ratione alia facta proficiscuntur. Cum ergo non possit Deus hominem stultum fingere, hoc est in illa animi constitutione, ut nihil nisi peccare possit necessarium profectio est ut sapientem, hoc est cum recta ratione & virtute & sapientia, seu quod idem est cum Dei charitate creet. Nam quemadmodum affirmatiue dicit: Mens cum meminit, intelligit ac diligit eum a quo facta est, sapiens ipsa sic: ita negatiue, si autem non facit etiam cum sui meminit, seseq; intelligit ac diligit stulta est. Ipsum videlicet non diligere Deum est carere sapientia & habere stultitiam. Nam sicut nulla est Augustino virtus sine charitate Dei quae intentionem rectam facit, ita nulla sapientia sine eadem illa charitate Dei, iuxta illud Scripturae quod citare solet, *Eccae pietas est sapientia*, & illud quod adiungit: *Porro pietas cultus Dei est, nec colitur nisi amando. Summa igitur & vera sapientia est in precepto illi, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c.* Ac per hoc sapientia est charitas Dei. An naturalis? An viribus arbitrij ex corde manans? Nec diffunditur in cordibus nostris nisi per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Eodem videlicet sancto Spiritu proclamante, *omnis sapientia a Domino Deo est.* Cum hac igitur charitate, aut certe diligendi Dei potestate, cum hac sapientia, seu sapienter vivendi facultate creatura rationalis condi debet, si condenda est, ne alioquin Deus ipse quod abie stultitia & peccatorum inde sequentium auctor esse censetur.

Vna tantum hic difficultas moveri videtur posse, adversus hoc argumentum de malitia, de perveritate, de infirmitate, de tenebrositate, de stultitia creaturae rationalis, quae videntur sequi, nisi bonae voluntatis, nisi recta, nisi formata, nisi lucida, nisi sapiens creetur. Si enim Deus eam conderet sine charitate & consequenter sine sapientia & animi rectitudine, non posset ista creatura mala, perversa, stulta vel esse vel dici, sed esset in ea innocens & media quaedam affectio nec bona nec mala. Quibusdam enim existimantibus diabolum ab initio creatum esse peccatorem iuxta illud: *Ab initio diabolus peccat*, respondet Augustinus, non intelligunt si naturale est, nullo modo esse peccatum. Et alibi cum de Angelis recenter enuntiatis id quod citavimus pronunciallet, *Quid enim erant sine bona voluntate, id est charitate nisi mali?* Statim quali corrigendo adiecit, *Aut si propere a non mali, quia nec mala voluntas exierat, neque enim ab ea qua nondum ceperant habere, defecerant.* Nimirum quia mala voluntas & consequenter perveritas & stultitia dici nequit nisi voluntario motu creatura a bona voluntate deficiat. Vnde si sic crearentur Angeli non mali, sed non tam boni dici possent, quam si cum bona voluntate crearentur. Denique de creatione primi hominis differens, utrum

Lib. 14. de
Trinit. c. 12.

Epist. 120.
cap. 15.

Ex lib. 11.

Lib. 11. de
Civ. cap. 15.

Lib. 11. c. 9

fapiens an stultus creatus sit, allata similitudine infantis, qui neque stultus neque sapiens dici potest, Ita etiam, inquit, si quisquam tali affectione animatus, id est creatus esset, qualem habent illi, qui per negligentiam sapientia carent, nemo eum stultum recte diceret, quem non vitio sed naturæ talem videret. Est enim stultitia rerum appetendarum non qualibet, sed vitiosa ignorantia. Unde neque animal irrationale stultum dicimus, quia non accepit ut sapiens esse posset. Ex quibus Augustini verbis patet etiam si aliquis sine bona voluntate & sapientia conderetur, nullo tamen modo dici posse vel stultum vel malum, sed potius medio modo affectum, seu ut schola loquitur, naturaliter bonum.

Respondetur verissimum esse, quod si creatura sine bona voluntate & sapientia conderetur, ita ut neque bonæ seu diligentis Deum voluntatis, neque sapiens esse posset, ut Augustinus dicit, non eam fore malam, perversam aut stultam; idque propter eam rationem quam ipse in verbis citatis attingit. Nam ut alibi dicit: *Natura in tantum vitiosa sunt in quantum ab eis à quo facta sunt arte discedunt.* Et alibi: *Quod si peccatum voluntatis tribuere volueris conditori, peccatum purgabis, qui nihil præter sui conditoris vitia vitia commisit. Si enim non recedatur ab eo modo quo naturaliter factus est ita ut melius esse non possit, ea quæ debet facit cum hæc facit.* Rectissime igitur ex huiusmodi institutione creatura purgatur; nihil enim eorum vitiorum cum quibus conditaingeretur, vel eorum quæ sine vitandi potestate committeret ei vitio verti possent. Non tamen recte inde colligas ita revera rationalem creaturam condipiote. Est enim hypothesis impossibilis: qualis & illa est qua dicimus creaturam non peccaturam si Deus, ut Calvinus arbitratur, ad omnia flagitia & facinora raperet voluntatem ejus, vel ipsos ei inspiraret improbos voluntatis motus. Hoc enim ipso non essent motus voluntatis mali nec flagitia nec facinora, nisi, ut loquuntur, materialiter tantum. Sic igitur status ille animi sine bona voluntate, sine charitate, sine sapientia conditi, non esset vitium creaturæ sed natura, non esset malus sed innocens & naturalis; non tamen sequitur auctorem ejus esse posse Deum. Deo enim esset voluntarius non creaturæ, unde Deo non creaturæ imputari deberet perversitas ejus & quicquid scelerum ex illa creaturæ voluntatis institutione nasceretur. Quæ quidem essent materialiter scelera creaturæ, vera tamen scelera & peccata Dei. Repugnant enim æternæ & immutabili legi ejus ut voluntate committantur & propterea sunt intrinsicè mala, nulla dispensatione à quocumque perpetranda. Quapropter & ipse sanctus Augustinus qui quædam illam affectionem inter sapientiam & stultitiam in homine primum condendo videtur admittere, aperte quoque profiteretur, se illud ad compendium dicere voluisse, hoc est, ut compendio illius medicitatis quæ saltem in parvulis apparere, & proinde in hominibus possibilis videtur

A esse, quæstionem propositam, utrum primus homo sapiens an stultus esset conditus, non excuteret sed suffocaret. Sed, quod ad propositum nostrum sufficit, in illo ipso loco, ubi illam mediæ affectionem modo jam dicto recipit, clarissime significat quoquo modo primus homo sine sapientia institueretur, ita tamen institui debuisse, ut si vellet, posset esse sapiens, hoc est ut posset bene sapienterque vivere; & consequenter ut præcepta benediciendi & præ ceteris omnibus diligendi Deum, sine quo nulla neque perfecta neque inchoata potest esse sapientia, posset implere. Si ergo, inquit Augustinus ex hypothese illius affectionis mediæ ita factum est homo ut quamvis sapiens nondam esset, præceptum tamen posset accipere, cui utriusque obtemperare deberet; nec illud iam mirum est quod seduci potuit, nec illud iniustum quod præcepto non obtemperans penas luit, nec Creator eius auctor visorum est. Quia non habere sapientiam nondam erat vitium hominis, si nondam ut habere posset accepisset. Sed tamen haberet aliquid, quo si bene uti vellet, ad id quod non habebat ascenderet. Aliud est enim esse rationalem, aliud esse sapientem. Ratione sit quisque præcepti capax, cui fidem debet, ut quod præcipitur, faciat, sicut à natura rationis præceptum capit, sic præcepti observatio sapientiam. Quod est autem natura ad capiendum præceptum, hoc est voluntas ad refræandam. Et sicut rationalis natura tanquam meritum est præcepti accipiendi, sic præcepti observatio meritum est accipiendæ sapientia. Et in loco paulo superius citato, tunc dicit hominem ea quæ debet facere, cum non recedit à modo quo naturaliter factus est, ut ut melius esse non possit.

Ex his vides omnino supponere Augustinum hominem saltem cum observandi præcepti potestate condi debere, ut scilicet illud observando saltem posset esse sapiens, quæ alioquin nec illud negligendo delinqueret, nec iuste illius neglectus penas daret. Unde adiecit: *Ex quo autem incipit homo præcepti esse capax, ex illo incipit posse peccare.* Duobus autem modis peccat, antequam sit sapiens, si aut se non accommodet ad accipiendum præceptum aut cum accepit non observet. Sapiens autem peccat, si se averterit à sapientia. Iam autem superius diversis testimoniis ejus asseruimus, summæ iniquitatis & infamie esse, ut peccati reus quisquam teneatur, qui non se ad quod facere non potuit. Necessè est igitur iuxta sanctum Doctorem ut quantumcumque non sapiens homo conderetur, sufficientissimam tamen, ut ipse loquitur, observandi præcepti facultatem acciperet, cujus observatione sapientiam acciperet. Vtrumque autem certissimum est pertinere ad gratiam Dei. Nam neque præceptum diligendi Dei sine magna Dei gratia observari potest, neque sapientia præmium observationis sine gratia obtineri: quorum postremum eodem illo loco adiecit: *Sicut præceptum non est ab illo cui præcipitur, sed ab illo qui præcipit: sic sapientia non est ab illo qui illuminatur, sed ab illo qui illuminat.* Primum verò infimis lucubrationum suarum locis tradit. Nam & in ipso

Lib. 3. de lib. arb. cap. 24.

Lib. 7. de lib. arb. cap. 15.

Cap. 16.

Cap. 18.

Lib. 1. de civ. dei. cap. 14.

Lib. 6. de civ. dei. cap. 17.

Lib. 6. de civ. dei. cap. 17.

Lib. 6. de civ. dei. cap. 17.

777

in ipso libro undecimo de Civitate Dei, ubi dixerat Angelos sine bona voluntate, id est charitate Dei conditos, fore non quidem malos sed non tam bonos, quam si cum bona voluntate esse cepissent; mox adjicit nullo tamen modo eos potuisse in illa hypothese se facere meliores quam eos condidisset Deus, & proinde ipsam quoque bonam qualemcunque voluntatem, hoc est observandi præcepti aviditatem & potestatem, per Dei adiutorium accipere debuisse: *Sinon poterunt; inquit, se ipsos facere meliores, quam eos ille fecerat, quo nemo melius quicquam facit: profectò & bonam voluntatem, id est dilectionem Dei, qua meliores essent, nisi operante adiutorio Creatoris habere non possent, quod ipse non solum de perfecta illa bona voluntate, seu ut ibi vocat, Divino amore intelligit, sed etiam de illa imperfecta qua quis inhiat sapientia avidè que desiderat, ad eam præcepti observatione velut ad præmium pervenire. Sic enim seipsum adjiciendo declarat: Et cum id egit eorum voluntas bona, ut non ad seipsos qui minus erant, sed ad illum qui summus est converterentur, eiq; adherentes magis essent, eiusq; participatione sepius beateq; viverent: quid aliud ostenditur, nisi voluntatem quamlibet bonam, scilicet etiam illam imperfectam in qua condi ponebantur, inopem fuisse in solo desiderio remansuram, nisi ille, qui bonam naturam ex nihilo sui capacem fecerat, ex seipso faceret implendo meliorem prius faciens excitando avidiorè. Ecce etiam ipsa excitatio aviditatis qua natura rationalis jam capax Dei desiderat in plerisq; Deo, hoc est habere divini amoris seu perfectæ bonæ voluntatis gratiam, non potest in ea nisi Deo excitante fieri; & in illo solo desiderio, quo vult Dei voluntatem seu præceptum facere, inops remansura est nisi Deus faciat eam ulterius Dei impletionem meliorem. In quibus verbis licet & in alijs paulò ante citatis, ex cap. 24. libri tertij de libero arbitrio, duo ad intelligendum Augustinum perspicua sunt. Primum quidem, duplicis generis ab eo poni bonam voluntatem, hoc est charitatem. Prima est perfecta, quam absolutissimè Dei amorem, divinum amorem, divini amoris gratiam vocat; qua videlicet creatura impletur Deo juxtaque fit & impletur sapien-*

tia, ita ut bona & sapiens dici possit, quam propterea in libris de libero arbitrio sapientiam vocat. Altera est imperfecta, quam nominat, quamlibet, seu qualemcunque bonam voluntatem, inopem (itemq; desiderium) qua creatura Dei excitatione fit avidior: quam in libris de libero arbitrio vocaverat voluntatem qua bene uti vellet eo quod habebat, hoc est, potestate observandi præcepta, ut ad id quod non habebat, hoc est, ad sapientiam ascenderet. Ita ut illi duo loca de Civitate & de libero arbitrio sibi ad amissim concinant.

Alterum verò hinc perspicuum est, quod si etiam hypothesis illa daretur ut sine perfecta bona voluntate & sapientia creatura rationalis condi possit, nunquam tamen admittit Augustinus posse condi, sine qualibet bona voluntate, hoc est, sine illa saltem imperfecta qua est inchoatio bonæ voluntatis perfectæ atque sapientia, quam Deo aviditatem excitante; seu desiderium inspirante, velut præmium ipsius aviditatis & rectè usæ potestatis accipiat. Qua de causa & nos semper ursumus non posse creaturam rationalem condi sine Dei dilectione vel saltem sine Dei diligendi potestate, qualis sine imperfecta charitate, seu bona voluntate (qua desiderium Dei vel aviditas dicitur) nullo modo haberi potest. Nimirum ne alioquin, si utraq; careat creatura rationalis, quæ non nisi solâ Dei dilectionis potest esse bona vel recta, vel sapiens; ipsa præcepti dilectionis, quod si lex Dei incommutabilis ab æterno posuit, & in æternum ponet impossibilitate purgetur, Creator verò culpatur: dum iste fluxum ejus indefatigabili præcepto factum revocat; illa verò non solum bonâ voluntate divina dilectionis, sed & auxilio aviditatem diligendi inspirante destituta, non potest nisi vagis deliquis deorsum in creaturas fluere, quod illi eadem illa indefatigabili lege prohibetur. Et hæc de primâ causa satis. Posset fortassis addi secundâ ex justitia Dei petita, sed quia paulò post de beatitudine creaturæ rationalis differentes; plura de isto capite dicturi sumus, inde perendum erit si quid huc referri posse videatur.

CAPVT XX.

Quomodo bona voluntas in qua condi debet creaturæ rationalis, esset gratia.

Quomodo jam gratia ratio cum tanta dandi necessitate coherere possit, paucis si Deus voluerit aperendum est. Possem nodum istum ad hominem uno verbo solvere, respondendo illam Dei dilectionem, quæ sine aliquali bonæ voluntatis desiderio seu aviditate, ut Augustinus loquitur, esse non potest, eo modo esse gratiam, quo gratia sufficiens recentiorum Scholasticorum. Illam enim plerique ad præcepta sine peccati perpetratione custodienda, cunctis indifferenter ita tribuunt; ut

homini necessariam esse, nec à Deo ne quidem in penam peccati, juxta nonnullos subtrahi posse consentiant; alioquin impossibilia fore præcepta Dei, hominem non peccatum vel certe peccatum in eo quod vitare non potest, quæ non dubitant sanæ doctrinæ repugnare. Et sanè quid est aliud gratia sufficiens ad præcepta Dei custodienda; nisi gratia illa imperfecta divina dilectionis, seu potestas diligendi Dei, sapienterque vivendi quam ex Augustini doctrina creaturæ rationali necessariam prædicamus, ne creaturæ peccando

K k 2

culpa